

véleményünk szerint az óráról-órára minden ízében részletesen kidolgozott s az olvasmányi anyag mellett a nyelvi, irodalmi és fogalmazási szempontokat is felülről tanmenet segítségével lehet rendszeresen megvalósítani. Az ilyen minden osztályra kiterjedő, egységes szempontokkal megalkotott tanmenet egyúttal kiküszöböli a tanárváltozással járó hátrányokat is.

Harsányi István kitűnő dolgozatát a magyar nyelvet tanító tanárok figyelmébe és jóindulatába ajánljuk.

Szántó Lőrinc

Dr. Nagy Sándor: Arany Toldija. Irodalomtörténeti és széptani tanulmány. (Magyar írók. Szerkeszti Vajthó László 2. szám.) Budapest, 1935. Kir. Egyet. Nyomda. 119 lap.

Arany János Toldija nemcsak a magyar szellem remekműve és a magyar népies költészet reprezentáns alkotása, hanem több mint félszázad óta elsőrendű pedagógiai érték is a magyar iskola kincstárában, amióta t. i. a benne rejlő népiség varázserejénél fogva az alsó- és középfokú oktatásban a magyar nyelvi és irodalmi tanításnak értékes részévé és anyagává lett. A középiskola fogadta be elsőnek Arany Toldijának tárgyalását már az első középiskolai törvényt, az 1883. évi XXX. t.-c.-et és tantervi intézkedéseit megelőző 1879. évi 17630. sz. a. kelt rendelettel kiadott ideiglenes gimnáziumi tantervben. Arany János és főleg a Toldi iránt érzett hódolat mellett főleg ez az alkalom, hogy Arany iskolai klasszikussá lett (amit a hagyomány szerint Arany János maga nem nagyon szeretett), adta az impulzust Lehr Albert budapesti ev. gimnáziumi tanárnak, a „Toldi tudósá“-nak arra, hogy már 1880-ban kiadjon a középiskolák számára az egykori híres „Jeles Írók Iskolai Tára“ c. vállalatban bő nyelvi és tárgyi magyarázatokat Arany Toldijához. Ennek a könyvnek nyelvi magyarázatait szerzője azután 1882-ben egy külön testes köteté is kibővítette, mely művéért a Magy. Tud. Akadémia a jeles kommentátort levelező tagjai sorába is megváltasztotta s a munkát 1886-ban az akadémiai nagy díjjal is kitüntette. A Jeles Írók Iskolai Tárában megjelent első magyarázatát azután Lehr Albert 1892-ben becses irodalomtörténeti és költészettani bevezetésekkel is ellátta s műve ebben az alakjában már a 14-ik kiadást is megérte.

Igy alapította meg Lehr Albert a nyugati nagy művelt nemzetek hasonló törekvéseinek; a Divina a Commedia-val foglalkozó Dantológiának, a Shakespeareológiának s a Goethe-tudománynak párjaként az Arany Toldijának valóságos külön szaktudományát, így nevelkedett Lehr Albert mélyreható magyarázatai nyomán a magyar középiskolai ifjuság, majd idővel ugyanezen szellemben a polgári iskolai és a népiskolai gyermekesereg, s mindezek révén az egész újabb magyar társadalom és közönség Arany Toldijának ismeretében és értékelésében, szeretetében és csodálatában. Kilencven éve, hogy Toldy Ferencnek a Szépirodalmi Szemle 1847. évfolyamban megjelent Toldi-bírálatával megindul az evvel a költeménnyel való irodalmi foglalkozás és hat évtizede már, hogy a magyar népiség szellemében neveli e nagyszerű költemény ifjú generációinkat. E közel százéves érdeklődés eredményét kitűnően mutatja a nagygyá nőtt Toldi-irodalom. S mégis mint a föld mélyének aranytelepei, melynek kincseit ősidők óta bányássza az emberi szorgalom és törek-

vés, talán mindenkorra kimeríthetetlenek fognak maradni, úgy a Toldi világnak kincsesbányája is, bármennyit aknázott is ki belőle az irodalmi, esztetikai és nyelvészeti, sőt a pedagógiai tudomány is.

Akkora irodalom után, aminőt az évtizedek hosszú sora e téren teremtett s amiről Pintér Jenő a Magyar Irodalomtörténete VI. kötetének 455—460. lapjain között gazdag repertóriumban beszámol, szinte szükség volt még az iskola szempontjából is egy újabb összefoglaló irodalomtörténeti és széptani tanulmányra, az eddigi kutatások és tárgyalások új szintézisére. Ezt nyújtotta át könyvében a magyar művelt közönségnek és a magyar iskolának Lehr Albert 1880-ban és később többször is megjelent, s Székely Aladárnak 1895-iki, Rupp Kornélnak 1899-iki kommentárjai után Nagy Sándor, a szászvárosi Kun-kollégium igazgatója, ki maga 1914 óta már több részletes dolgozatban foglalkozott a Toldival.

Arany remekművének belső és mélyreható elemzését adja művében. Bepillanthatunk nála a mű eszméje megfogantatásnak pillanatától kezdve létrejöttének részleteibe, egész fejlődéstörténetébe és a költői alkotás titkaiba. Szerzőnk nyomon követi azt az utat, melyet a Toldi mint irodalmi mű megtett és a hatást, melyet nemzedékek egész sorából kiváltott. Rendszeres fejtegetése és tetszetős összefoglalása e könyv a nagyközönség számára is, mindannak, amit az irodalomtörténet, esztétika és nyelvészet erről a tárgyról az eddigi bő és gazdag Toldi-irodalomban részletesen kitermelt és egybehordott. Igen jó Nagy Sándor könyvében az a rész, mely a népies-nemzeti irány e legnagyobbyszerű, legtudatosabb s mégis legihlettebb alkotását, mint kompozíciót tárgyalja. A tárgy lényegére tartozik benne a népmese hatásának kiemelése. Főleg azért foglalkozik forrásaival és mintáival, első helyen Petőfi János vitézével. Méltatja a eszelekvénynek lélektani mélységét és az egész költemény magyaros színezetét. Fejtegeti a költemény meséjének és szerkezetének összefüggését, a szerkezet művészi szépségei között az énekek szimmetriáját, majd elbeszélő stílusművészetét, nyelvét és verselését. Megállapítja a költemény helyét és értékét a magyar irodalom történetében, megmutatja, mennyiben volt része a Toldinak éppen az iskolai tárgyalás nevelő és oktató munkája révén nemzetünk szellemi öntudatának kifejlesztésében. Beléhelyezi Arany halhataatlan alkotását korának irodalmi áramlataiba s a korabeli bírálat elismerésének tükrében vizsgálja széleskörű hatását. Mind ezt szerzőnk számos eredeti megfigyeléssel is kíséri. Széptani elemzései helytállóak, tárgyi adatai pontosak. S emellett az óriási anyagot tömör formába öntve csupán a lényeges dolgokat dolgozza föl böles mérséklettel és teljes tárgyilagossággal.

Nagy Sándor könyve Lehr Albert tanulmányainak eredményeivel együtt, mintegy kiegészítve ezeket avval, hogy a költemény eddig meg nem látott szépségeire is rámutat, most már e tárgy legteljesebb földolgozásaként tökéletes világitásba helyezi a Toldit. Olyan munkát nyer benne irodalmunk, melyet a tudós, a tanár, a tanuló egyaránt nagy haszonnal és tanulsággal olvashat s melyet az iskola alig nélkülözhet oktató és nevelő munkájában. Részletesebbet és tökéletesebbet e tárgyról már alig remélhetünk. Mint ilyen, ajánljuk Nagy Sándor művét tanártársaink figyelmébe.

Gyulai Agost dr.